

Anna Pachowicz

Akademia Nauk Stosowanych w Tarnowie

Z DZIAŁALNOŚCI KÓŁKA PRZYJACIÓŁ MUZYKI (TOWARZYSTWA MUZYCZNEGO) W TARNOWIE W LATACH 1869–1914

Na przełomie XIX i XX wieku Tarnów był miastem, w którym działały organizacje o charakterze kulturalnym, oświatowym, politycznym, gospodarczym, sportowym (były to np. Towarzystwo Oświaty Ludowej, Towarzystwo Szkoły Ludowej, Towarzystwo Ogrodnicze, Towarzystwo Leśne, Chrześcijańskie Stowarzyszenie Rękodzielników „Gwiazda Tarnowska”, Kółko Przyjaciół Sztuki Dramatycznej).

Celem artykułu jest próba przedstawienia dziejów Kółka Przyjaciół Muzyki w Tarnowie utworzonego w 1869 r. (po zmianie nazwy Towarzystwa Muzycznego), czyli ukazanie jego historii, osób działających w tej instytucji, a także najważniejszych wydarzeń znaczących dla życia kulturalnego miasta. Cezury czasowe omawianego zagadnienia wyznacza data początkowa, rok 1869, w którym utworzono Kółko, natomiast rok 1914, czyli rozpoczęcie wielkiej wojny, wiąże się z zawieszeniem działalności tej organizacji z powodu działań wojennych i sytuacji niesprzyjającej rozwojowi kultury.

KÓŁKO PRZYJACIÓŁ MUZYKI W TARNOWIE

Historia organizacji muzycznych w Tarnowie sięga drugiej połowy XIX wieku, jednak życie muzyczne w mieście rozwijało się dużo wcześniej, od czasów średniowiecza. W szkole parafialnej, o której wzmianka pochodzi z 1413 r., uczono śpiewu kościelnego, w kolejnych wiekach istniały kapele miejskie, cechy muzyków, zespoły śpiewacze, własną kapelę miał hetman Jan Tarnowski. Muzykę religijną reprezentowali kantorzy szkół parafialnych¹.

¹ E. Frydel-Jasińska, *Muzyka* [w:] *Encyklopedia Tarnowa*, red. A. Niedojadło, Tarnów 2021, s. 277–278; J.T. Pekacz, *Music in the Culture of Polish Galicia, 1772–1914*, Rochester 2002, *passim*.

Natomiast w drugiej połowie XIX wieku powstało Kółko Przyjaciół Muzyki², pierwsza organizacja propagująca muzykę. Na odtworzenie działalności tej organizacji pozwalają zachowane dokumenty, a także artykuły zamieszczane w lokalnej, wydawanej wówczas prasie. Były to dokładne informacje o terminach wydarzeń, programy organizowanych imprez, komentarze, opinie i recenzje odnoszące się do ich przebiegu, oceny poziomu artystycznego. Czytelników i tarnowian starano się nie tylko poinformować, ale także zachęcić do wzięcia udziału w konkretnym wydarzeniu³.

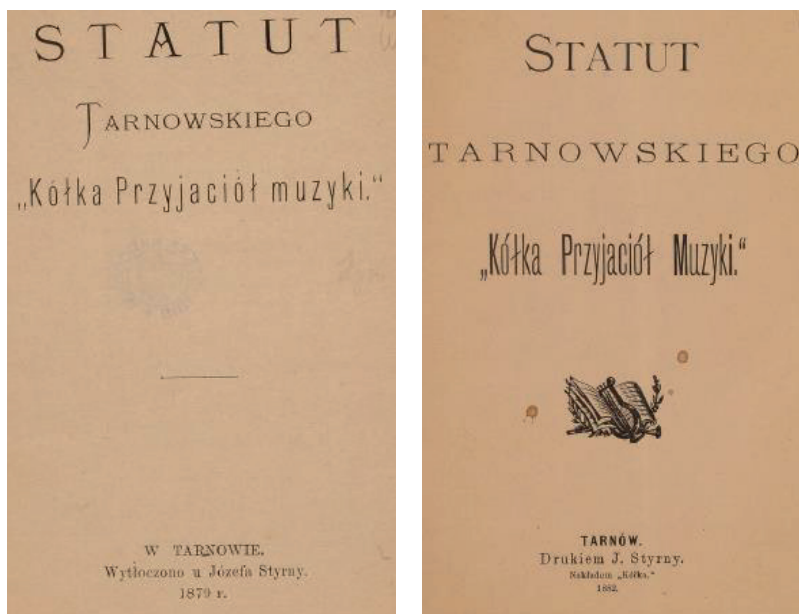
Utworzonym w 1869 r. w Tarnowie Kółkiem Przyjaciół Muzyki kierował ks. Wawrzyniec Gwiazdoń⁴. Skupiało muzyków, profesorów gim-

² A. Pachowicz, *Instytucje oświatowe w Tarnowie w świetle lokalnej prasy („Unia” 1882–1887)* [w:] *Czasopiśmiennictwo XIX i początków XX wieku jako źródło do historii edukacji*, red. I. Michalska, G. Michalski, Łódź 2010, s. 103–105; eadem, *Działacze tarnowskich instytucji oświatowych w świetle lokalnej prasy [w:] Galicja 1772–1918. Problemy metodologiczne, stan i potrzeby badań*, red. A. Kawalec, W. Wierzbieniec, L. Zaskilniak, t. III, Rzeszów 2011, s. 52–64.

³ W tym okresie ukazywały się m.in. „Unia” i „Pogoń”. „Unia” była dwutygodnikiem wychodzącym od 4 czerwca 1882 r. do 30 czerwca 1888 r., na przemian z dwutygodnikiem „Pogoń”. Wydawcą obu czasopism był Józef Pisz, a jego brat, księgarz Karol Pisz, nominalnym redaktorem naczelnym. W rzeczywistości pieczę nad obu tytułami sprawowali ks. dr Adam Kopyciński, dr Aleksander Pechnik i dr Karol Kaczkowski. Spośród nich pierwszy został faktycznym redaktorem naczelnym. W 1888 r. wydawca zrezygnował z wydawania „Unii”, przekształcając automatycznie „Pogoń” w tygodnik, który w tej formie ukazywał się do 1914 r. B. Jaśkiewicz, *Prasa tarnowska do 1918 r. (prasa informacyjno-polityczna)*, „Kwartalnik Historii Prasy Polskiej” 1980, nr 19/3, s. 15–46; J. Wąsacz-Krztoń, J. Posłuszna, *Kobiety w kulturze muzycznej Galicji na przykładzie Tarnowa*, „Rocznik Łódzki” 2017, t. 67, s. 207–218.

⁴ Urodził się 13 V 1822 r. w Jordanowie, ukończył szkołę średnią i studia filozoficzne w kolegium pijarskim w Podolińcu; w 1839 r. wstąpił do WSD w Tarnowie, od 1841 r. kontynuował studia w Wiedniu, w 1845 r. wrócił do Tarnowa; w latach 1846–1859 odbył studia doktoranckie na Uniwersytecie w Wiedniu. Wykładał w Instytucie Teologicznym m.in. historię Kościoła, patrologię, prawo kanoniczne. Był obrońcą węzła małżeńskiego w sądzie diecezjalnym, radcą i asesorem konsystorza, w 1863 kanonikiem honorowym kapituły tarnowskiej, kanonikiem gremialnym. W 1863 r. towarzyszył bp. J.A. Pukalskiemu w pielgrzymce do Rzymu, tam został mianowany pierwszym w diecezji tarnowskiej szambelanem papieskim. Od 1880 r. prepozyt infulat i wikariusz kapituły tarnowskiej, oficjał sądu biskupiego, zastępca dyrektora Instytutu Teologicznego w Tarnowie. Był zarządcą diecezji tarnowskiej od 6 I 1885 r. po śmierci bp. J.A. Pukalskiego. Ks. W. Gwiazdoń zmarł 23 XI 1885 r. Archiwum Diecezjalne w Tarnowie, Akta personalne kapłanów sygn. PG V/23 Ks. Gwiazdoń Wawrzy-

nazjalnych, oficerów, sędziów, przedstawiciele inteligencji⁵. Miejscem spotkań członków i sympatyków tego zrzeszenia była kamienica Ludwika Pietrzyckiego przy ulicy Krakowskiej⁶. Podstawy działalności tej organizacji określał statut, który przyjęto w 1879 r. oraz w 1882 r.

Fot. 1. Okładki Statutu tarnowskiego Kółka Przyjaciół Muzyki z 1879 r. oraz 1882 r.

Głównym celem Kółka było „rozbudzenie i podniesienie ducha muzycznego przez wykonywanie celujących utworów muzycznych [...] wspieranie nauki w muzyce, o ile do tego środki materialne [...] starczyć będą i nadanie jej należytego kierunku”⁷. Planowano także zorganizować każdego roku „kilka wieczorów muzycznych, a względnie [Kółko] będzie brało udział w publicznych produkcjach muzycznych”⁸, a ponadto popularyzowanie literatury, sztuki polskiej, a przede wszystkim muzyki o charakterze świeckim i dążenie do utworzenia szkoły muzycznej.

niec; B. Kumor, *Diecezja tarnowska. Dzieje ustroju i organizacji 1786–1985*, Kraków 1985, s. 201, 303, 319–321, 524.

⁵ K. Tadel, *Tarnowskie Towarzystwo Muzyczne w latach 1918–1939*, „Rocznik Tarnowski” 1994, s. 165; *Wielki przewodnik. Tarnów*, t. V: *Zawale*, red. S. Potępa, Tarnów 1998, s. 163.

⁶ A. Piszowa, *600-lecie Tarnowa*, Tarnów 1930, s. 191.

⁷ *Statut Towarzystwa Muzycznego w Tarnowie*, Tarnów 1879, s. 3.

⁸ *Ibidem*.

Zwracano uwagę na „kształcenie w muzyce przez założenie szkoły muzycznej i przez ćwiczenie pod kierunkiem znawców”⁹. Zapisano także, że „co tydzień w niedzielę po południu o godzinie trzeciej zejdą się wszyscy członkowie współdziałający i nauczyciele celem ćwiczenia się w produkcjach muzycznych pod dyktando kapelmistrza i zarządem artystycznego dyrektora, zaś w czasie od 1 września do ostatniego kwietnia każdego roku w każdym z powyższych 8 miesięcy w pierwszą sobotę każdego miesiąca wieczór dany będzie popis muzyczny, do którego utalentowani uczniowie także dopuszczani będą”¹⁰.

W Kółku Przyjaciół Muzyki działali członkowie pierwotni (zapisywali się w czterech kategoriach; pierwszą stanowili przystępujący na podstawie swojego podpisu jako współdziałający i opłacający składki, drugą nieopłacający, ale chcący działać, trzecią jedynie opłacający składki)¹¹ i członkowie honorowi mianowani w szczególnych wypadkach. Aby Kółko mogło powstać, musiało zebrać 50 członków deklarujących uiszczanie składki. Każdy członek rzeczywisty miał prawo przedstawienia osoby trzeciej do składu Kółka, natomiast ostateczną decyzję pozytywną bądź negatywną wydawał Wydział. Osoba nieprzyjęta mogła odwołać się od decyzji, a chcąc odejść musiała zwrócić się w wersji pisemnej dwa tygodnie przed planowanym odejściem¹². Każdy członek Kółka miał prawo zabrania głosu w obradach ogólnego zgromadzenia i zgłaszania wniosków na walnym bądź wydziałowym zgromadzeniu oraz przysługiwało mu prawo obieralności. Ogólne zgromadzenie zbierało się każdego roku 6 stycznia o godzinie 15.00, natomiast zgromadzenie nadzwyczajne odbywało się na wezwanie przełożonego, który w sytuacjach wyjątkowych mógł zwołać je na pisemną prośbę 10 członków towarzystwa.

Do zadań zgromadzenia należały m.in. wybór przewodniczącego Wydziału, dyrektora artystycznego, pięciu dyrektorów wydziałowych, dwóch zastępców, kasjera¹³, archiwisty¹⁴, a ponadto weryfikacja sprawo-

⁹ *Ibidem*.

¹⁰ „Wiadomości Tarnowskie” 2020, nr 67, s. 3.

¹¹ *Wielki przewodnik. Tarnów*, t. V: *Zawale...*, s. 163.

¹² *Ibidem*, s. 163-164; *Statut Towarzystwa Muzycznego w Tarnowie*, Tarnów 1882, *passim*.

¹³ Zajmował się przyjmowaniem wpłat, prowadzeniem dziennika przychodu i rozchodu, uiszczaniem w porozumieniu z archiwistą wszystkich wypłat. *Statut Towarzystwa Muzycznego w Tarnowie*, Tarnów 1879, s. 6.

¹⁴ Do jego obowiązków należało gromadzenie list członków, wydawanie kart przyjęć i pisemnych zaproszeń, sporządzanie spisów muzykaliów i innych przedmiotów należących do Kółka. *Statut Towarzystwa Muzycznego w Tarnowie*, Tarnów 1879, s. 7.

zdań z czynności Wydziału i rocznych rachunków oraz uchwalanie zmian w statucie, z zastrzeżeniem zatwierdzania ich przez władze, uchwalenie rozwiązania Towarzystwa, uchwalenie budżetu. Wydział Towarzystwa wywodził się ze zgromadzenia i składał się z przełożonego, pięciu radnych i dyrektora artystycznego; jego kadencja trwała trzy lata. Do zadań Wydziału należało m.in. mianowanie kapelmistrza, nauczycieli, zaasynowanie im płacy oznaczonej w budżecie, przyjmowanie nowych członków do Kółka (na wniosek czynnego członka Towarzystwa), przyjmowanie uczniów do zakładu, wymierzanie taks za przyjęcia lub zwolnienie z nich; zakup potrzebnych instrumentów, muzykaliów, książek naukowych, pism muzycznych, akceptacja projektów publicznych produkcji, wykonywanie kontroli nad kasą, nauką i postępem Kółka, utrzymywanie dokładnego spisu członków, wydawanie kart przyjęcia, wypracowanie i przedłożenie ogólnemu zgromadzeniu projektu budżetu. Wydział odbywał obrady zwyczajne (w pierwszym tygodniu każdego miesiąca na wezwanie przewodniczącego) oraz nadzwyczajne (na nadzwyczajne zarządzenie przełożonego)¹⁵.

Na czele Towarzystwa stał przewodniczący, który reprezentował je na zewnątrz, zwoływał i kierował obradami zgromadzenia oraz Wydziału, nadzorował wykonywanie uchwał, głosowań, ogłaszał także wyniki wyborów¹⁶. Bezpośrednim zastępcą przewodniczącego był dyrektor artystyczny, który nadzorował pracę szkoły muzycznej, kapelmistrza i nauczycieli, dokonywał zakupów potrzebnych muzykaliów, publikacji naukowych i muzycznych¹⁷. Kapelmistrz zajmował się nauką ogólnej harmonii, śpiewu, stał na czele orkiestry, a wraz z nauczycielami był przyjmowany na stałą posadę¹⁸.

W każdą niedzielę, o godzinie 15.00 wszyscy członkowie spotykali się, aby przygotować się do występów muzycznych pod dyktando kapelmistrza i pod zarządkiem dyrektora artystycznego¹⁹.

Od kwietnia do września w każdą pierwszą sobotę miesiąca odbywały się publiczne popisy muzyczne nauczycieli. Mogli w nich brać udział także utalentowani uczniowie oraz bezpłatnie członkowie Kółka, a ich rodziny płaciły tylko połowę biletu. Według statutu protektorat nad tą organizacją miała sprawować osoba „znacznego wpływu w kraju mająca i na wyso-

¹⁵ *Wielki przewodnik. Tarnów, t. V: Zawale...*, s. 165.

¹⁶ *Ibidem*.

¹⁷ *Ibidem*.

¹⁸ *Ibidem*.

¹⁹ *Ibidem*, s. 167.

kim stopniu godności stojąca”²⁰. Kółko organizowało wiele różnorodnych koncertów, w których brali udział miejscowi muzycy.

W 1874 r. zawiesiło działalność, a w 1879 r. jego funkcję przejęło nowe Kółko Przyjaciół Muzyki.

Prezesami tej organizacji byli kolejno Julian Morelowski, Szymon Benda, Emil Szancer, Stefan Surzyński, Antoni Isakowicz (Issakowicz).

LATA 80. XIX WIEKU W HISTORII KÓŁKA PRZYJACIÓŁ MUZYKI W TARNOWIE

W 1882 r. Julian Morelowski, jeden z aktywniejszych członków Kółka, zainicjował organizację wieczorów czwartkowych poświęconych muzyce kameralnej²¹.

Wydział Kółka Przyjaciół muzyki zawiadamia swoich Członków, iż wieczory czwartkowe rozpoczną się dnia 17. bm.

Fot. 2. Artykuł w „Pogoni” zapowiadający tzw. wieczór czwartkowy 17 października 1889 r. „Pogoń” z 13 X 1889, nr 41, s. 5.

Cieszyły się one dużą popularnością w środowisku tarnowskim, umożliwiały spędzenie kilku godzin „przyjemnie i z pożytkiem”²². Były to z jednej strony spotkania towarzyskie, a z drugiej strony koncerty. Jeśli na taki wieczór zaplanowano większy występ, zawsze wcześniej zamieszczano ogłoszenie w lokalnej prasie²³. Koncerty te gromadziły liczne grono miłośników muzyki. Później można było przeczytać różne opinie i recenzje. Niektórzy popierali ich organizację, inni twierdzili, że powinny one zawsze prezentować pewien poziom, słabych przedstawień nie należało organizować.

W latach 80. XIX wieku Kółko liczyło ponad 200 członków, miało na wyposażeniu dwa fortepiany, kilkanaście instrumentów dętych, smyczkowych, umeblowanie oraz bibliotekę. Użyczony dotychczas lokal gimna-

²⁰ *Ibidem*.

²¹ „Unia” z 13 XI 1887, nr 23, s. 6; S. Potępa, *Życie kulturalne w okresie autonomii galicyjskiej* [w:] Tarnów. Dzieje miasta i regionu, t. II: Czasy rozbiorów i Drugiej Rzeczypospolitej, Tarnów 1983, s. 396.

²² *Wielki przewodnik. Tarnów*, t. V: *Zawale...*, s. 171.

²³ *Ibidem*.

zjum okazał się zbyt mały. Po otwarciu gmachu Tarnowskiej Kasy Oszczędności przy ulicy Wałowej Towarzystwo Muzyczne przeniósło się do sali na pierwszym piętrze²⁴. Pierwszym kierownikiem artystycznym został Stanisław Skibiński, natomiast dyrektorem artystycznym Szymon Benda.

W 1882 r. Zarząd Miasta, biorąc pod uwagę zakres prac i uznanie dotychczasowej działalności, przyznał Wydziałowi Kółka subwencję w wysokości 200 złotych reńskich. To finansowe wsparcie władz miejskich stanowiło poważne zabezpieczenie finansowe muzycznej działalności²⁵.

Na zaproszenie Wydziału Kółka Przyjaciół Muzyki do Tarnowa przyjechała Helena Modrzejewska. „Dzień 8 i 9 stycznia 1882 roku musi być złotymi głoskami zapisany w kronice miasta Tarnowa. Były to dla grodu hetmańskiego dni chwały i podniesienia się duchowego”²⁶. Powitali ją na dworcu kolejowym przedstawiciele Kółka Przyjaciół Muzyki dyrektor Bronisław Trzaskowski i jego sekretarz dr J. Morelowski. H. Modrzejewska wzięła udział w koncercie zorganizowanym 9 stycznia 1882 r. jako benefis jej brata i dyrektora artystycznego Kółka – Szymona Bendy. Wystąpiła z deklamacją kilku utworów poetyckich. Po koncercie wiceprezes Kółka Bronisław Trzaskowski zorganizował specjalne spotkanie na jej cześć, uczestniczyli w nim wybrani członkowie Wydziału, przyjaciele i zaproszeni goście²⁷. Spotkanie to przyczyniło się do zachęcenia tarnowian do zaangażowania się w działalność, jaką prowadziło Kółko²⁸.

Wśród wydarzeń, które zapisały się w historii tej organizacji w 1882 r., warto wymienić także wieczór 4 czerwca określany jako muzykalno-deklamacyjny pod kierownictwem artystycznym Szymona Bendy²⁹, a ponadto wieczór 29 listopada upamiętniający osobę Adama Mickiewicza³⁰. W każdym roku działalności Kółka w listopadzie lub w grudniu

²⁴ Budynek ten został wzniesiony dla Kasy Oszczędności miasta Tarnowa w latach 1880–1882 według projektu Karola Polityńskiego. Kasa była pierwszą i przez wiele lat najpoważniejszą instytucją finansową miasta, ponieważ wspomagała miejscowy handel, rzemiosło i przemysł, kredytowała inwestycje miejskie i wspierała instytucje społeczne oraz inicjatywy kulturalne. W sali Lustrzanej odbywały się koncerty i przedstawienia operowe.

²⁵ K. Tadel, *Tarnowskie Towarzystwo Muzyczne w latach 1918–1939...*, s. 165.

²⁶ „Pogoń” z 16 I 1882, nr 2, s. 1.

²⁷ *Wielki przewodnik. Tarnów*, t. V: *Zawale...*, s. 170.

²⁸ *Ibidem*.

²⁹ „Unia” z 4 VI 1882, nr 1, s. 5.

³⁰ „Unia” z 3 XII 1882, nr 14, s. 5; „Unia” z 2 XII 1883, nr 25, s. 5. Kółko zorganizowało także wieczór muzyczny dla uczczenia pamięci A. Mickiewicza

wspominano tego wieszca narodowego, przygotowywano okolicznościowy program jemu poświęcony okazji.

Pozytywne recenzje ukazały się również w prasie tarnowskiej po wieczorach artystycznych w następnym 1883 r. Kółko zorganizowało je np. 18 marca („Unia” informację o tym wydarzeniu opatrzyła komentarzem „za urządzenie licznej orkiestry (21 członków) należy się towarzystwu wielkie uznanie”³¹) czy też 6 czerwca (w gazecie napisano, że wieczór „udał się dobrze”)³².

Kółko Przyjaciół Muzyki włączało się także w działalność charytatywną, organizując wydarzenia, z których dochód przeznaczano na konkretny cel. Jednym z przykładów może być koncert z 19 kwietnia 1883 r. Zebrane środki przekazano dla inwalidów, wdów, sierot Stowarzyszenia Rękodzielników „Gwiazda Tarnowska”. W sumie udało się zebrać 75 złr³³.

Kółko Przyjaciół Muzyki włączało się także w obchody dwusetnej rocznicy odsieczy wiedeńskiej, która przypadała w 1883 r.³⁴ Wówczas 8 września 1883 r. zorganizowało koncert w sali teatralnej, z którego dochód przeznaczono na zakupienie obrazu Jana Matejki *Sobieski pod Wiedniem*.

W 1885 r. Emil Szancer, kolejny dyrektor artystyczny Kółka Przyjaciół Muzyki, otworzył szkołę gry na fortepianie³⁵. Zgłosiło się wówczas czterem chętnych do nauki uczniów, a w gronie pedagogicznym znaleźli się Mendochowa, Lorenowicz-Auber, Serdówna-Zbiegniewiczowa, Borsażanka³⁶. W tym też roku Kółko pod batutą Stanisława Skibińskiego zorganizowało słynny koncert, który miał na celu zapoznać szerszą publiczność z utworem J.C.E. Stehlego³⁷ pt. „*Legenda o św. Cecylii*”. Z tej okazji wydano

1 grudnia 1886 r. o godz. 17.30. W programie znalazły się m.in. utwory Roberta Schumana, Piotra Czajkowskiego, Stanisława Moniuszki, Fryderyka Chopina, Henryka Wieniawskiego. „Unia” z 28 XI 1886, nr 24, s. 6.

³¹ „Unia” z 25 III 1883, nr 7, s. 6.

³² „Unia” z 6 V 1883, nr 10, s. 5. S. Potępa, *op. cit.*, s. 396–397.

³³ „Unia” drukowała także podziękowania dyrekcji Tarnowskiej „Gwiazdy”, jej prezesa ks. dr. Kopycińskiego i sekretarza J. Styły dla Kółka. „Unia” z 22 IV 1883, nr 9, s. 5.

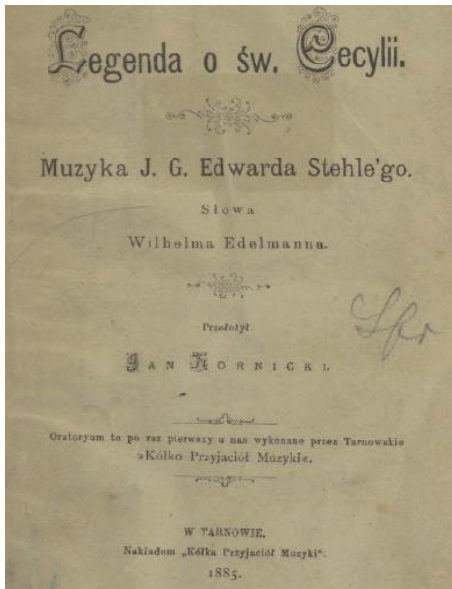
³⁴ *Wielki przewodnik. Tarnów*, t. V: *Zawale...*, s. 172.

³⁵ B. Kumor, *op. cit.*, s. 524; A. Elżłakowski, *Historia szkoły muzycznej w Tarnowie 1945–1995*, Tarnów 1995, *passim*.

³⁶ A. Piszowa, *op. cit.*; J. Wąsacz-Krztoń, *Kobiety na estradzie muzycznej Rzeszowa na przełomie wieków XIX i XX*, „Galicja. Studia i materiały” 2018, nr 4, s. 88–102.

³⁷ Johann Gustav Eduard Stehle (1839–1915), kompozytor. *Steh'le J. Gustav Eduard* [w:] *Baker's Biographical Dictionary of Musicians*, New York 1940, p. 1049.

dwudziestostronicową broszurę z tekstem³⁸. Występ ten podobał się społeczności tarnowskiej, a w recenzjach pisano, że Kółko przynosi chlubę tarnowskiej organizacji³⁹.

Fot. 3. Okładka *Legendy o św. Cecylii* wydanej w Drukarni J. Styrny w Tarnowie w 1885 r.

Od 1 grudnia 1886 r. Kółko organizowało kurs zimowy dla kobiet i mężczyzn. Przywidywał on m.in. naukę gry na skrzypcach (trzy razy w tygodniu, 3 osoby na godzinę, pod kierunkiem Salo Bana, którego przedstawiano następująco: „ukończony konserwatysta i oszczędzalniony złotym medalem na konkursie w Wiedniu”⁴⁰); naukę gry na fortepianie pod kierunkiem dyrektora artystycznego Kółka; naukę śpiewu solowego oraz chóralnego⁴¹.

W rocznicę uchwalenia Konstytucji 3 maja 1886 r.⁴² zorganizowano koncert w sali kasyna. W programie znalazły się utwory: *Polonez na wielką orkiestrę* Władysława Żeleńskiego, *Piosenka młodego wygnańca* Czerwińskiego oraz

występ chóru mieszanego z „*Wieczornicą*” z towarzyszeniem orkiestry, początek planowano na godzinę 17.30⁴³.

10 maja 1886 r. Kółko powtórzyło swój ostatni koncert, z częściowo zmienionym repertuarem⁴⁴. W piśmie „Unia” ukazała się opinia, że „oby-

³⁸ *Legenda o św. Cecylii. Muzyka J.C. Edwarda Stehle'go*, słowa Wilhelma Edelmann'a, nakładem Kółka Przyjaciół Muzyki, druk J. Styrny, Tarnów 1885, s. 1–20; A. Piszowa, *op. cit.*, s. 191.

³⁹ *Wielki przewodnik. Tarnów*, t. V: *Zawale...*, s. 168.

⁴⁰ „Unia” z 28 XI 1886, nr 24, s. 6; I. Homola, *Kwiat społeczeństwa: struktura społeczna i zarys położenia inteligencji krakowskiej w latach 1860–1914*, Kraków 1984, s. 346.

⁴¹ „Unia” z 28 XI 1886, nr 24, s. 6.

⁴² „Unia” z 2 V 1886, nr 9, s. 5. W roku następnym 5 maja 1887 z okazji kolejnej rocznicy uchwalenia Konstytucji 3 maja Kółko zorganizowało również uroczysty koncert. „Unia” z 15 V 1887, nr 10, s. 5.

⁴³ „Unia” z 2 V 1886, nr 9, s. 5.

⁴⁴ „Unia” z 16 V 1886, nr 10, s. 6.

dwa utwory Żeleńskiego *Polonez* i *Mazur* wyszły równie starannie jak za pierwszym razem, a wartość ich występuje w tym, iż więcej razy słyszane, zamiast powszednieć, coraz więcej budzą w słuchaczu zajęcia i zadowolenia. Chór mieszany z *Wieczornicą* Noskowskiego i sekstet z *Halki* oddano tym razem mniej starannie; mimo energii dyrygującego, mimo usiłowań pani M., której wysokiemu ukształceniu muzycznemu i niezmordowanej pracy nad przysposobieniem głosów [...] prowadzenie żeńskiego chóru zawdzięczamy, śpiew ciągnął się leniwo, bez pewności, energii i życia. Prawdopodobnie zaniedbano próby, która przecież po 6 dniach była przed nowym wystąpieniem konieczną⁴⁵.

Kółko, prowadząc działalność edukacyjną, przypominało również o rozpoczęciu sezonu jesienno-zimowego, a więc zaczynały się systematyczne próby chóru męskiego, a już 20 października 1887 r. zapraszano na występ chóru⁴⁶.

Członkowie Kółka występowali także z innymi artystami, np. z Towarzystwa Śpiewackiego „Lutnia” ze Lwowa. Taki występ zorganizowano podczas zjazdu leśników w Tarnowie. Do sali teatralnej przybyło bardzo wiele osób, aby podziwiać umiejętności wykonawców, „podość się może każda muzyka, każda wywoływać najrozmaitsze stany duszy w słuchaczu, [...] żadna nie działa tak potężnie [...] jak czyni to klasyczna, która wszystkim dostępna i zrozumiała, najczęściej podnosi i uszlachetnia umysły. [...] udział Kółka ograniczył się do śpiewu dwóch utworów na sopran. [...] interpretacja obydwu tych utworów wymaga prawdziwie artystycznego przysposobienia”⁴⁷.

Rozwój artystyczny Kółka następował w 1888 r. pod kierownictwem artystycznym muzyka i kompozytora Stefana Surzyńskiego. Mimo trudności finansowych i personalnych udało się wystawić kilka oper i operetek przy udziale własnego chóru, a także zaprosić do Tarnowa znanych muzyków, np. 3 października 1889 r. przybył Ignacy Jan Paderewski (1860–1941), który już wówczas był niezwykle popularnym artystą, miał „uznanie najpierwszych powag Wiednia i entuzjazm Paryża, gdzie go drugim Rubinsteinem, a nawet nowym Chopinem nazywano”⁴⁸. W trakcie koncertu w Tarnowie goście mogli wysłuchać m.in. utworów Ludwika van Beethovena, Franciszka Schuberta, Fryderyka Chopina. Po kon-

⁴⁵ *Ibidem*.

⁴⁶ „Unia” z 16 X 1887, nr 21, s. 7.

⁴⁷ „Unia” z 2 X 1887, nr 20, s. 6.

⁴⁸ *Wielki przewodnik. Tarnów, t. V: Zawale...*, s. 169.

cercie w „Pogoni” ukazała się recenzja, w której wyrażano zachwyt nad tym artystą⁴⁹.

Kolejnym wydarzeniem, w którego organizację włączyło się Kółko, była setna rocznica przysięgi Tadeusza Kościuszki na rynku w Krakowie⁵⁰. Zorganizowane wówczas spotkanie miało charakter wokalny-instrumentalny połączony z deklamacją wierszy polskich poetów.

LATA INTENSYWNEGO ROZWOJU DZIAŁALNOŚCI KÓŁKA PRZYJACIÓŁ MUZYKI W TARNOWIE

W 1895 r. Kółko obchodziło jubileusz 25-lecia, z każdym rokiem działalności cieszyło się coraz większym zainteresowaniem w Tarnowie i w okolicy.

Pierwszym wystawionym od momentu założenia Kółka spektaklem muzycznym przygotowanym w 1896 r. była jednoaktowa opera *Verbum mobile* Stanisława Moniuszki. Operę tę udało się zrealizować z pomocą orkiestry 57 Pułku Piechoty Ziemi Tarnowskiej⁵¹. Przedstawienie spotkało się z dużym uznaniem słuchaczy⁵². Następnie wystawiono operetkę Wiesława Oskara Kolberga.

W 1900 r. Kółko Przyjaciół Muzyki zmieniło nazwę na Towarzystwo Muzyczne w Tarnowie⁵³. W kwietniu 1900 r. odbył się popis uczniów szkoły muzycznej M. Auber. W „Pogoni” opisywano, że „program składający się z kilku numerów wykonany był z widoczną starannością i pewną elegancją, co p. Auberowi jako kierownikowi szkoły zapewni większą frekwencję uczniów z przyszłości”⁵⁴.

W tym samym roku w czerwcu w sali teatralnej zorganizowano wielki koncert Heleny Szipierzanki (1865–1907), absolwentki wiedeńskiej szkoły śpiewu, śpiewaczki operowej i operetkowej, a także muzyki wojskowej

⁴⁹ *Ibidem*, s. 170. *Sprawozdanie Tarnowskiego Kółka Przyjaciół Muzyki za rok 1884, 1886, 1888, Tarnów 1885–1889.*

⁵⁰ W 1894 r. w Tarnowie zorganizowano komitet obchodów 100-lecia rocznicy przysięgi Tadeusza Kościuszki, zaprosił on do współudziału w uroczystościach Kółko Przyjaciół Muzyki. *Wielki przewodnik. Tarnów, t. V: Zawale...*, s. 172.

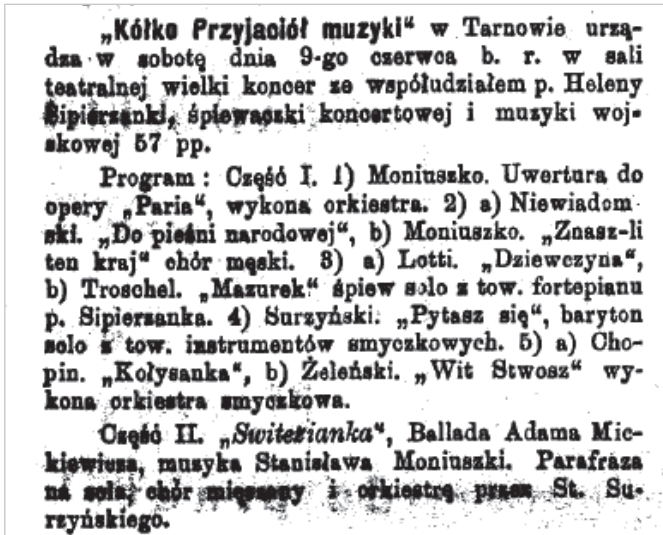
⁵¹ A. Pachowicz, *16 Pułk Piechoty Ziemi Tarnowskiej w latach 1918–1939, „Rocznik Tarnowski” 2003–2004, R. 9, s. 229–246.*

⁵² *Wielki przewodnik. Tarnów, t. V: Zawale...*, s. 169.

⁵³ E. Frydel-Jasińska, *Tarnowskie Towarzystwo Muzyczne [w:] Encyklopedia Tarnowa...*, s. 457; E. Frydel-Jasińska, *Muzyka [w:] Encyklopedia Tarnowa...*, s. 277.

⁵⁴ „Pogoń” z 29 IV 1900, nr 34, s. 3.

57 pp., pierwszej primabaleriny tarnowskiej, niezapomnianej w Tarnowie w roli „Halki”.

Fot. 4. Fragment artykułu w czasopiśmie „Pogoń” z 6 VI 1900, nr 45, s. 3.

Nie wszystkie opinie w „Pogoni” były pozytywne. Ostatni koncert w sezonie nie powiódł się, ponieważ na sali oprócz czynnych członków Towarzystwa było zaledwie kilkanaście osób. Zastanawiano się nad przyczyną tak małego zainteresowania koncertem. Orzeciono, że powodem niskiej frekwencji była piękna letnia pogoda. Potencjalni słuchacze udali się na wypoczynek za miasto, na zewnątrz było niewątpliwie przyjemniej niż w sali teatralnej. W programie koncertu znalazły się m.in. uwertura Stanisława Moniuszki do opery *Paria* pod kierownictwem Żerownickiego, dwa utwory: Stanisława Niewiadomskiego *Do pieśni narodowej* i Stanisława Moniuszki *Znaszli ten kraj*. Wystąpiła także H. Sipierzanka, przy akompaniamencie Mendochowej⁵⁵.

W 1901 r. własnymi siłami członków pod kierownictwem S. Surzyńskiego wystawiono *Halkę* S. Moniuszki, czteroaktową operę z librettem Włodzimierza Wolskiego. Odegrano ją pięć razy. Podczas ostatniego przedstawienia w uznaniu dla trudu związanego z przygotowaniem *Halki* Towarzystwo Muzyczne ofiarowało S. Surzyńskiemu wieniec laurowy w kształcie lutni ozdobiony białą wstęgą z napisem „Towarzystwo Mu-

⁵⁵ „Pogoń” z 13 VI 1900, nr 47, s. 3.

zyczne swojemu Dyrektorowi za *Halkę*⁵⁶. Dużym zainteresowaniem cieszyła się także operetka Jacques'a Offenbacha *Zaczarowane skrzypce*.

Towarzystwo wciąż starało się organizować różne wydarzenia, koncerty, pikniki, wieczory⁵⁷, które cieszyły się sporym zainteresowaniem mieszkańców⁵⁸. Informowało o nich za pośrednictwem prasy, czytelnik „Pogoń” mógł w dziale „Z Kółka Przyjaciół Muzyki” znaleźć wszystkie niezbędne informacje o czasie, terminie, miejscu koncertu czy też o programie⁵⁹. Mimo że zmianie uległa nazwa Towarzystwa, w prasie niezmiennie publikowano wiadomości pod starą nazwą. Towarzystwo zapraszało do Tarnowa na koncerty znanych artystów, np. kompozytora Władysława Żeleńskiego⁶⁰.

⁵⁶ *Wielki przewodnik. Tarnów*, t. V: *Zawale...*, s. 169.

⁵⁷ „Pogoń” z 11 II 1900, nr 12, s. 3.

⁵⁸ Odnotowano, że w wydarzeniu tym uczestniczyły 42 pary, a ponadto „nie było nikogo, kto by niezadowolony opuścił salę, owszem nadzwyczaj miłe tego wieczorku wrażenia ujawniły się najwyraźniej w żalu, że tylko jeden tego rodzaju wieczorek urządzono”. „Pogoń” z 21 II 1900, nr 15, s. 3.

⁵⁹ Przykładowy program zapowiadanego koncertu, który odbył się w sobotę 24 marca 1900 r., zawierał następujące utwory: Ambroise Thomas. *Uwertura do opery Mignon* – wykona orkiestra; Joseph Haydn. *Siedem słów Zbawiciela na Krzyżu* (nr 2. *Zaprawdę mówię Tobie, dziś jeszcze ze mną będziesz w raj*) – schola, chór mieszany i orkiestra; Stanisław Moniuszko. *Maciek* – baryton solo z towarzyszeniem fortepianu; Johann Nepomuk Hummel. *Koncert fortepianowy z orkiestrą*; Fabio Campana. *Kochać to żyć* – duet na sopran i tenor z towarzyszeniem fortepianu; Richard Wagner. *Chór pielgrzymów z opery „Tannhäuser”* – wykona orkiestra; Richard Wagner. *Fantazja z opery Lohengrin* – wykona orkiestra. „Pogoń” z 4 III 1900, nr 18. Opisywano także dokładnie wrażenia słuchaczy po tym koncercie, zebrani mogli podziwiać znakomitą technikę, „chór męski urozmaicił program koncertu piękną pieśnią z *Tannhäusera* Wagnera *Chór pielgrzymów*, którą członkowie Towarzystwa dzielnie i z imponującą siłą odśpiewali. Prześliczną uwerturę *Mignon* Thomasa, w której łączy się cudna melodia pieśni «Znaszli ten kraj» z pełnym werwy polonezem, odegrała orkiestra wojskowa 57 pp z harmonijną zgodnością [...]. Z wielką werwą również odegrała orkiestra mglistą fantazję z opery *Lohengrin* Wagnera, za którą nie szczędziła publiczność wykonawcom oklasków”. „Pogoń” z 28 III 1900, nr 25, s. 2–3.

⁶⁰ Był kompozytorem i pedagogiem, dzięki jego zaangażowaniu i inicjatywie utworzone zostało konserwatorium w Krakowie, prowadził w nim klasę organów i wykładał przedmioty teoretyczne, a także pełnił funkcję dyrektora, aż do śmierci w 1921 r. M. Negrey, *Żeleński Władysław* [w:] *Encyklopedia muzyczna*, t. 12: *W-Ż część biograficzna*, red. E. Dziębowska, Kraków 2012, s. 392–401; *Encyklopedia muzyki*, red. A. Chodkowski, Warszawa 1995, s. 987–988; Z. Jachimecki, *Władysław Żeleński*, Kraków 1987, *passim*; Z. Chechlińska, *Żeleński, Władysław* [w:] *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, vol. 27, ed. by S. Sadie, executive editor J. Tyr-

Z „Kółka przyjaciół muzyki“. W ubiegłą sobotę odbył się koncert „Kółka przyjaciół muzyki“, który znakomicie się powiódł i w wysokim stopniu zadowolonił zebraną publiczność, która z zajęciem przysłuchiwała się wybornie wykonanym produkcjom i występujących nagradzała formalną burzą oklasków. Po dłuższej przerwie usłyszeliśmy znowu p. Mendochową i przekonaliśmy się, jak korzystnie rozwinęła swój talent muzyczny. Znakomita pianistka nasza wykonała koncert A-moll Hummela z orkiestrą, zawierający wiele trudności, których w grze artystki przecież wcale zauważyć nie było można. Gra ona bowiem po mistrzowsku, palce jej lekko jak push przesuwają się po klawiaturze, a mimo to wydobywa tony pełne i dźwięczne, nie gubiąc żadnego po drodze. W grze p. Mendochowej podziwialiśmy oprócz tego znakomitą technikę, odpowiednią siłą, zapomożą której łatwo koloryzuje motywy, a wyrazistymi dźwiękami grę efektowniejszą czyni.

Publiczność nie szczędziła oklasków ku okazaniu swego zadowolenia i obdarzyła koncertantkę

Fot. 5. Przykładowy opis wydarzeń muzycznych w czasopiśmie „Pogoń” z 28 III 1900, nr 25, s. 2

Rok 1910 był jednym z ważniejszych w historii Towarzystwa, zmieniły się wówczas władze, zapisali się nowi członkowie, z których część działała w całym okresie międzywojennym. Podjęto decyzję o wystawieniu *Halki* S. Moniuszki. Towarzystwo urządzało także koncerty polskich oraz zagranicznych muzyków. Solistką koncertową Tarnowa była w tym czasie Stefania Kopffowa⁶¹.

W 1912 r. Towarzystwo Muzyczne podjęło decyzję o utworzeniu w Tarnowie pierwszej prywatnej szkoły muzycznej. Nazwano ją Instytut Muzyczny⁶², kształciła młodzież m.in. w klasach fortepianu, skrzypiec, wiolonczeli, śpiewu solowego i chóralnego oraz historii, teorii muzyki. Teorię muzyki wykładał dr Józef Władysław Reiss (1879–1956) z konserwatorium krakowskiego⁶³, gry na fortepianie uczyli S. Lipski, H. Siblige-

rell, Oxford – New York 2004, s. 777. W. Żeleński, *Moje pamiętniki*, „Wiadomości Literackie” 1937, nr 30; A. Nowak, *Pieśni Władysława Żeleńskiego, Krakowska szkoła kompozytorska 1888–1988* [w:] *100-lecie Akademii Muzycznej w Krakowie*, Kraków 1992, s. 23–38.

⁶¹ A. Piszowa, *op. cit.*, s. 193; U. Zygula, *Życie muzyczne w międzywojennym Tarnowie*, „Kwartalnik Młodych Muzykologów UJ” 2010, nr 7, 41–52.

⁶² K. Tadel, *op. cit.*, s. 166; A. Piszowa, *op. cit.*, s. 192; S. Potępa, *op. cit.*, s. 398.

⁶³ Ukończył studia z zakresu historii na UJ i muzykologię w Wiedniu. Od 1901 r. wykładał w krakowskim konserwatorium, od 1922 r. także na UJ jako

rowa, M. Tyrowiczówna, gry na skrzypcach – Bau, gry na wiolonczeli, śpiewu – B. Klimczak, F. Szancer, harmonium i chóry – S. Surzyński, a po jego wyjeździe do Lwowa (pracował tam jako organista i dyrygent chóru w bazylice lwowskiej) – Antoni Isakowicz, który został także po S. Surzyńskim dyrektorem artystycznym Towarzystwa⁶⁴. Zorganizował on od nowa chór mieszany oraz amatorską orkiestrę. Pod jego kierownictwem przygotowany został koncert religijny Gioacchino Rossiniego, *Stabat Mater*⁶⁵. W 1913 r. przy tej szkole powołano orkiestrę złożoną z zawodowych muzyków i amatorów⁶⁶.

Ze względu na wydarzenia polityczne, zbliżającą się wojnę, działalność Towarzystwa została ograniczona, zmniejszyła się także liczba członków ze 100 do 60, pozostali odmówili płacenia składek⁶⁷. Od sierpnia 1914 r. do wiosny 1915 r. Towarzystwo Muzyczne zawiesiło swoją działalność z powodu inwazji rosyjskiej. Dzięki pozostającemu w mieście jednemu członkowi Towarzystwa Muzycznego, inż. Klimczakowi, nie wyrządziła ona większych strat materialnych w zasobach Towarzystwa, jednak w maju 1915 r. przybyłe wojska zniszczyły znacznie bibliotekę Towarzystwa⁶⁸.

Podsumowując, należy stwierdzić, że działalność Kółka Przyjaciół Muzyki, a potem Towarzystwa Muzycznego wpisuje się jasnymi akcentami w historię miasta Tarnowa w trudnym okresie, kiedy państwo polskie nie istniało. Instytucje te tworzyli miejscowi muzycy i wszyscy wchodzący w skład różnych orkiestr i chórów. Niewątpliwie, starali się oni pobudzać życie kulturalne i muzyczne Tarnowa, podtrzymywać ducha patriotyzmu w lokalnej społeczności (np. przygotowując koncerty, oprawę uroczystości poprzez współorganizację obchodów rocznic narodowych). Z zachowanych sprawozdań z kolejnych lat funkcjonowania wynika, że codzienność tej organizacji bywała różna. Od momentów wzniosłych, intensywnej i wytężonej pracy, do tych, w trakcie których napotymano na poważne problemy, np. kadrowe. Wynikały one przede wszystkim z tego, że w pracę w Kole angażowały się różne osoby, nie tylko śpiewacy czy instrumen-

docent, od 1945 r. jako profesor. Był historykiem muzyki polskiej i jej popularyzatorem oraz autorem wielu prac naukowo-badawczych i podręczników dla szkół, m.in. *Historia muzyki w zarysie* (1920), *Beethoven* (1920), *Problem treści w muzyce* (1922), *Harmonia* (1923), *Przyczynki do dziejów muzyki w Polsce* (1923).

⁶⁴ A. Piszowa, *op. cit.*, s. 192.

⁶⁵ *Ibidem*.

⁶⁶ E. Frydel-Jasińska, *Instytut Muzyczny [w:] Encyklopedia Tarnowa...*, s. 169-170.

⁶⁷ *Sprawozdanie Tarnowskiego Towarzystwa Muzycznego za lata 1914, 1915, 1916, 1917 i kwartał 1918*, Tarnów 1918, *passim*; *Wielki przewodnik. Tarnów*, t. V: *Zawale...*, s. 175.

⁶⁸ K. Tadel, *op. cit.*, s. 166.

taliści, ale urzędnicy różnych instytucji państwowych. Z racji pełnionych funkcji, głównie awansów, musieli opuścić Tarnów i zmienić miejsce zamieszkania, a więc nie mogli działać. To niekorzystnie wpływało na rozwój Kółka. W omawianych latach instytucja ta wyraźnie zaznaczyła swoją obecność w życiu kulturalnym Tarnowa, włączała się w obchody rocznic świąt narodowych, organizowała wieczory muzyki, imprezy upamiętniające rocznice urodzin, śmierci wybitnych postaci czy wydarzeń z historii Polski (m.in. uchwalenia Konstytucji 3 maja, uczczenia pamięci poległych uczestników powstania listopadowego 1830 r. oraz powstania styczniowego 1864 r.). Kółko Przyjaciół Muzyki (Towarzystwo Muzyczne) odegrało ważną rolę w rozwoju kultury muzycznej mieszkańców Tarnowa.

BIBLIOGRAFIA

Archiwum Diecezjalne w Tarnowie

Akta personalne kapłanów sygn. PG V/23 Ks. Gwiazdoń Wawrzyniec

Dokumenty opublikowane

Statut Towarzystwa Muzycznego w Tarnowie, Tarnów 1879.

Statut Towarzystwa Muzycznego w Tarnowie, Tarnów 1882.

Sprawozdanie Tarnowskiego Towarzystwa Muzycznego za lata 1914, 1915, 1916, 1917 i kwartał 1918, Tarnów 1918.

Opracowania

Elżłakowski Artur, *Historia szkoły muzycznej w Tarnowie 1945–1995*, Tarnów 1995.

Homola Irena, *Kwiat społeczeństwa: struktura społeczna i zarys położenia inteligencji krakowskiej w latach 1860–1914*, Kraków 1984.

Jachimecki Zdzisław, *Władysław Żeleński*, Kraków 1987.

Kumor Bolesław, *Diecezja tarnowska. Dzieje ustroju i organizacji 1786–1985*, Kraków 1985.

Legenda o św. Cecylii. Muzyka J.C. Edwarda Stehle'go; słowa Wilhelma Edelmana, nakładem Kółka Przyjaciół Muzyki, druk J. Styrny, Tarnów 1885.

Pekacz Jolanta T., *Music in the Culture of Polish Galicia, 1772–1914*, Rochester 2002.

Piszowa Aniela, *600-lecie Tarnowa*, Tarnów 1930.

Potępa Stanisław, *Życie kulturalne w okresie autonomii galicyjskiej [w:] Tarnów. Dzieje miasta i regionu, t. II: Czasy rozbiorów i Drugiej Rzeczypospolitej*, Tarnów 1983.

Sprawozdanie Tarnowskiego Kółka Przyjaciół Muzyki za rok 1884, 1886, 1888, Tarnów 1885–1889.

Wielki przewodnik. Tarnów, t. V: Zawale, red. S. Potępa, Tarnów 1998.

Artykuły w czasopismach

Jaśkiewicz Bronisław, *Prasa tarnowska do 1918 r. (prasa informacyjno-polityczna)*, „Kwartalnik Historii Prasy Polskiej” 1980, nr 19/3.

Nowak Anna, *Pieśni Władysława Żeleńskiego, Krakowska szkoła kompozytorska 1888–1988 [w:] 100-lecie Akademii Muzycznej w Krakowie*, Kraków 1992.

- Pachowicz Anna, *16 Pułk Piechoty Ziemi Tarnowskiej w latach 1918–1939*, „Rocznik Tarnowski” 2003–2004, R. 9.
- Pachowicz Anna, *Działacze tarnowskich instytucji oświatowych w świetle lokalnej prasy*, [w:] *Galicja 1772–1918. Problemy metodologiczne, stan i potrzeby badań*, red. A. Kawalec, W. Wierzbieniec, L. Zaskilniak, t. III, Rzeszów 2011.
- Pachowicz Anna, *Instytucje oświatowe w Tarnowie w świetle lokalnej prasy („Unia” 1882–1887)* [w:] *Czasopiśmiennictwo XIX i początków XX wieku jako źródło do historii edukacji*, red. I. Michalska, G. Michalski, Łódź 2010.
- Tadel Krzysztof, *Tarnowskie Towarzystwo Muzyczne w latach 1918–1939*, „Rocznik Tarnowski” 1994.
- Wąsacz-Krztoń Jolanta, *Kobiety na estradzie muzycznej Rzeszowa na przełomie wieków XIX i XX*, „Galicja. Studia i materiały” 2018, nr 4.
- Wąsacz-Krztoń Jolanta, Posłuszna Joanna, *Kobiety w kulturze muzycznej Galicji na przykładzie Tarnowa*, „Rocznik Łódzki” 2017, t. 67.
- Zyguła Urszula, *Życie muzyczne w międzywojennym Tarnowie*, „Kwartalnik Młodych Muzykologów UJ” 2010, nr 7.
- Żeleński Władysław, *Moje pamiętniki*, „Wiadomości Literackie” 1937, nr 30.

Encyklopedie, słowniki

- Chechlińska Zofia, Żeleński, Władysław [w:] *The New Grove Dictionary of Music and Musicians*, vol. 27, ed. by S. Sadie, executive editor J. Tyrrell, Oxford – New York 2004.
- Encyklopedia muzyki*, red. A. Chodkowski, Warszawa 1995, s. 987–988.
- Frydel-Jasińska Ewa, *Instytut Muzyczny* [w:] *Encyklopedia Tarnowa*, red. A. Niedojadło, Tarnów 2021.
- Frydel-Jasińska Ewa, *Muzyka* [w:] *Encyklopedia Tarnowa*, red. A. Niedojadło, Tarnów 2021.
- Frydel-Jasińska Ewa, *Tarnowskie Towarzystwo Muzyczne* [w:] *Encyklopedia Tarnowa*, red. A. Niedojadło, Tarnów 2021.
- Negrey Maciej, Żeleński Władysław [w:] *Encyklopedia muzyczna*, t. 12: *W–Ż część biograficzna*, red. E. Dziębowska, Kraków 2012.
- Steh'le Jo, *Gustav Eduard* [hasło w:] *Baker's Biographical Dictionary of Musicians*, New York 1940.

Czasopisma

- „Pogoń” z 11 II 1900, nr 12.
- „Pogoń” z 21 II 1900, nr 15.
- „Pogoń” z 28 III 1900, nr 25.
- „Pogoń” z 29 IV 1900, nr 34.
- „Pogoń” z 13 VI 1900, nr 47.
- „Unia” z 4 VI 1882, nr 1.
- „Unia” z 3 XII 1882, nr 14.
- „Unia” z 25 III 1883, nr 7.
- „Unia” z 22 IV 1883, nr 9.
- „Unia” z 6 V 1883, nr 10.
- „Unia” z 2 XII 1883, nr 25.
- „Unia” z 16 V 1886, nr 10.
- „Unia” z 2 V 1886, nr 9.

- „Unia” z 28 XI 1886, nr 24.
„Unia” z 15 V 1887, nr 10.
„Unia” z 2 X 1887, nr 20.
„Unia” z 16 X 1887, nr 21.
„Unia” z 13 XI 1887, nr 23.
„Wiadomości Tarnowskie” 2020, nr 67.

From the Archives of the Friends of Music Society (the Music Society) in Tarnów in the Years 1869–1914

Abstract

The main aim of the article is to present the history of the Friends of Music Society in Tarnów (the Music Society) in the years 1869-1914. The times under discussion are related to the first period of its activities. The organization took different names throughout its history: Music Club, Music Association, Tarnów Music Society. The Statute of the Music Society in Tarnów was issued on November 4, 1869, which stated that the main goal of this institution was to establish a music school, as well as to organise music concerts and promote secular music. The society gathered mainly musicians, secondary school teachers, officers, judges and representatives of the local intelligentsia. Thanks to the involvement of the activists of the Music Society, artists such as Ignacy Jan Paderewski and Władysław Żeleński came to Tarnów and gave concerts.

Keywords: the Friends of Music Society in Tarnów 1869-1914; the Music Society in Tarnów